

*1st International Conference on Foreign Language Teaching and Applied Linguistics
May 5-7 2011 Sarajevo*

Yabancı Dil Öğretiminde Dilbilgisi-Çeviri Yöntemi ve Çağdaş Yabancı Dil Öğretiminde Vazgeçilemezlik Nedenleri

Doç. Dr. Candemir Doğan

Fen Edebiyat Fakültesi
Dicle Üniversitesi, Turkey
can.dogan@hotmail.com

Yrd.Doç.Dr.Süleyman Doğan

Eğitim Fakültesi
Fatih Üniversitesi, Turkey
sdogan@fatih.edu.tr, sudogan@yildiz.edu.tr

Özet

Dilbilgisi-Çeviri Yöntemi, yabancı dil öğretim ve öğreniminde kullanılan sistemli ilk yöntem olarak bilinir. Hedef dilin, dilbilgisi kuralları yoluyla öğretimi ve buna dayalı olarak anadile çeviri yapma yöntemiyle, yabancı dil öğretme geleneğini başlattı, hala değişik biçim ve farklı yöntemler içinde varlığını sürdürmektedir. Dilbilgisi-Çeviri Yöntemi, yabancı dilin öğretiminde dilin, dilbilgisi sisteminin öğretilmesi gerekliliği üzerine kurulmuştur. Günümüz çağdaş yabancı dil öğretim yöntemlerinin hem kaynağı hem de tüm istenmezliğine rağmen yabancı dil öğretiminin bir vazgeçilemezidir. Bu bildiride yöntemin tamamen birbirine zıt olan kabul ile ret konuları arasına sıkışan Dilbilgisi-Çeviri Yönteminin yabancı dil öğretim ve öğreniminde yeri ve değerinin belirlenmesine çalışılacaktır. Yöntemin temsil ettiği ya hep ya da hiç iki aşırı uçlu düzleminin, kabul tarafında yer alan Dilbilgisi-Çeviri Yönteminin bağımsız bir yabancı dil öğretim ve öğrenim yöntemi olarak yüklendiği işlevleri, öğretim uygulamaları ve özellikleri ayrıntılı olarak incelenecektir. Ret yönünü oluşturan Dilbilgisi-Çeviri Yöntemine tepki olarak ortaya çıkan çağdaş yabancı dil öğretim ve öğrenim yöntemlerinin içinde bile vazgeçilemez bir parça olarak yer almasının nedenleri ayrıntılı olarak belirlenmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yabancı dil öğrenimi, dil bilgisi, çeviri yöntemi, öğretim.

1. Dilbilgisi-Çeviri Yönteminin Tarihçesi

İnsanoğlunun bilinen ilk dil öğretim çalışmaları, yaklaşık iki asır öncesinden başladığı sanılmaktadır. Yabancı bir dilin öğretimine ilk ihtiyaç duyulmasıyla birlikte başlayan dilbilgisi yapılarının analizi ve yazılı metinlerin çevirisi bu yöntemin başlangıcı sayılır. Genelde ilk sistematik hale geldiği için daha çok yabancı dil öğretiminin ilk denemesi olarak ön plâna çıkan Yunanca ve Lâtincenin analizi için geliştirilen dilbilgisi öğretim yöntemi, yabancı dili sekiz ayrı bölümde inceler. Bunlar; isim, fiil, sıfat, tanımlıklar, zamirler, edatlar, zarflar ve bağlaçlardır. Bu dillerin yazılı metinlerden sekiz kategoriyle ilgili dil kuralları çıkarılarak, çeviri çalışmalarıyla birlikte öğretilmeye çalışılmıştır.

Dilbilgisi öğretimi, 18. yüzyıl dilbilimcileri tarafından Yunan ve Roma klâsik dil öğretiminin ötesine taşındı ve dilbilgisi kurallarının oluşturulması için yine aynı sekiz kategori odağa alınarak İngilizce öğretimine uyarlandı. Gelişmelere bağlı olarak, bir dil analiz edilirken kelime yapısı ve sözdizimi kuralları değişebilen sözel iletişimde dilbilgisel işlevin etkin kullanımının pek uygun olmayacağı ile genelde her bir kuralın birden çok istisnası olduğu gerçeği ortaya çıkarıldı. (Herron, 1976). Bununla birlikte, geleneksel Dilbilgisi-Çeviri yaklaşımı, yakın zamana kadar pek çok ülkede yabancı dil öğretim pedagojisinin temelini oluşturmayı sürdürdü. Halen de yabancı dil öğretiminde birincil yöntem olarak bazı ülkelerde kullanımı devam etmektedir. Özellikle de hedef dilin bir yabancı dil olarak öğretiminde; dilbilgisi kurallarının analizi, anadile çevirisi, kelimelerin ezberlenmesi esas alınarak öğretildiği sınıflar için önemini hala korumaktadır.

2. Dilbilgisi-Çeviri Yöntemi ve İletişimsel Dil Yaklaşımları

Dilbilimciler, 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başlarından itibaren yaptıkları, dünya dilleri arasındaki karşılaştırmalarla, sekiz parçalı dilbilgisi örgütsel öğretim çerçevesinin, dilin iletişim maksatlı öğretimine uygun olmadığını tespit ettiler. Özellikle hiçbir yazılı biçimi olmayan pek çok dünya dilinin mutlaka ses sisteminin kullanımıyla öğretilmesi gerektiğini savundular. Bu yaklaşıma uygun olarak hedef dil şu üç alt sisteme ayrılarak,

analiz edilmeye başlandı: Ses sistemi (*fonoloji*) ile kelimelerin yapısını inceleyen (*morfoloji*), bu iki bilim dalı tarafından üretilen ayrı birimleri, iletişim maksadıyla birleştirilerek anlamlı bir yapı biçimine getiren (*sözdizimi*) sistemi, yapısalcı veya tanımlayıcı dilbilim yaklaşımı şeklinde gelişmeye başladı. Dil, yapısalcı görüş ve davranışçı psikolojinin uyarı-tepki prensipleri doğrultusunda değerlendirilerek, yabancı dil öğrenimi için İşitsel-Dilsel ve Direkt yaklaşımlar ortaya çıktı.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra İşitsel-Dilsel ve onu izleyen yıllarda doğrudan dil öğretim yaklaşımlarının ortaya çıkmasıyla, yabancı dilde iletişim becerisinin akıcılığını geliştirmek için çalışmalar yapıldı. Bu çabalar, aynı zamanda önemli dil yapıbilgisine sahip olan ancak, dili bir türlü iletişimde kullanamayan öğrencileri yetiştiren Dilbilgisi-Çeviri yöntemine bir tepkiyi temsil etti. Bu tepkilere rağmen yöntem, daha da sistemleştirilerek kurallar dizileri halinde sunulan, genellikle kural ve istisnaları şeklinde başlayan ve daha karmaşık biçimleriyle anlatılan ve doğrusal bir şekilde devam ederek resmi bir dilbilgisi öğretimi biçiminde varlığını sürdürmeyi başardı. Dilbilgisi-Çeviri öğretim programı, hedef dil yapısıyla karşılaştırmalı analizlerine bağlı ve potansiyel zorlukları vurgular. Bu yaklaşımın pedagojik temelleri, hedef dilde alıştırmaların tekrarı ve büyük bir gayretle doğru üretiminin öğretimine dayanır.

Krashen, yabancı dil edinim hipotezini, dinleme, konuşma, zevk için okuma ve anlamlı dil kullanımı gibi faaliyetleri, "*Monitör Modeli*"yle çeşitli yönlerden yoğun anlaşılır girdiye maruz kalan ve gerçek iletişim sürecinde dil yeterliliğini doğal dil edinimi yoluyla elde eden öğrenciler üzerine kurmuştur. Bunun için iletişimsel yöntemin yabancı dil öğretiminde açıktan dilbilgisi öğretim, öğrenim veya yanlışları düzeltme özelliği yoktur. Dil kurallarının öğrencilerin kendi dil sezgileriyle "*doğruluk*" deneyimi kazanarak oluşacağı kabul edilir. (Krashen & Terrell, 1983) Yabancı dilde sağlıklı iletişim yetkinliği için dilbilgisinin çok önemli olduğunu kabul eden araştırmacı, yöntembilimci ve uygulayıcılar, dilbilgisinin talimatlarla değil, anlamlı girdi yoluyla elde edilmesi gerektiğini savunmaktadırlar.

Sadece iletişimsel yaklaşım yoluyla, akademik ve meslekî yabancı dilde belirli konuşma, yazma biçimbilgisi veya becerileri olmadan, doğal öğrenme süreciyle ulaşmanın zor olduğu kabul edilir. Yabancı dilde yüksek düzeyde akademik, profesyonel, meslekî sözlü ve yazılı bilgi aktarımında yetkinlik ve performans için dilin doğrulama yeterliliği ve etkin işleyen gelişmiş dilbilgisine sahip olma zorunludur. İletişim yöntembilimi, bu salt sınırlamaları aşmak için yeni bir yaklaşımla dilbilgisi öğretimini iletişimsel dil kullanımıyla birlikte örgün öğretimle birleştirmiştir. Çünkü dilbilgisi öğretimi olmadan yabancı bir dilin gerçek yapısal biçimiyle bilinçli öğrenilemeyeceği anlaşılmış ve "*biçime odaklanmak*" olarak adlandırılan dilbilgisi önem kazanmıştır. Sadece iletişimsel üretim için daha çok hedef dilbilgisi yapısının gerekmesi, anlama odaklı kullanımın öğretimde yer almasına sebep olmuştur.

Yabancı dil öğretim yöntemlerinin geldiği bu noktada; hedef dilin, dilbilgisinin bizzat kendisinin önemsiz veya gereksizliğinden daha çok dilbilgisi kurallarının belli dizilerle öğretildiği salt yapısal geleneksel müfredatla öğretimine tepkilerin geliştiği açıkça anlaşılır. Çünkü bir dilin dilbilgisi, yabancı dil olarak öğrenimi ve o dilde iletişim yeterliliğinin bir güvencesidir. Yabancı dil öğrenen öğrencilerin, hedef dilde iletişim sürecine sağlıklı katılımları için dilbilgisi kurallarının sadece resmi bilgi niteliğinde değil, öğrencileri akıl, ruh ve dilsel olarak doyuma ulaştırması da gerekir. Hedef dilin talimat formlarını elde etmiş, geliştirmiş ve üretim aşamasına hazır hale getirmiş bir öğrenci o dili doğru ve endişesiz konuşabilir.

İletişimsel yabancı dil öğretim yöntemleri, Dilbilgisi-Çeviri müfredatlarının resmi talimatlar altında yapıldığı, çağın gerisinde kaldığı ve dili sınıfta iletişimde kullanmadığından doğruluk düzeyi çok düşük dilbilgisel üretimin gerçekleşmediğini ileri sürerler. Aslında bu düşünce, öğrencilerin dil öğrenme ve başarı düzeyi oranları bakımından, öğretimde sağladığı avantajları belirleme ve karşılaştırılmasının araştırılmasını destekler. Ancak araştırmalar, aynı zamanda iletişimsel dil ile dilbilgisi öğretimini bütünleştiren yöntemlerin öğretimi hedeflenen yapıların özelliklerini, bağlamında tanıyarak ve kullanarak öğrencilerin gelişmeleri gerektiğini de ortaya koymuştur. (Ellis & Fotos, 1991).

Birçok yabancı dil öğretmeni ve araştırmacı, mevcut dilbilgisi öğretiminde öğretilen kuralı, öğrenciler bir kez dahi kullanmasalar bile; "*bilincin yükselişi*" duygusuyla farkındalık bilincini geliştirdiğine inanıyorlar. Yabancı dilde kazanılan dilbilgisel farkındalık, belirli formlarda talimatlarla değil, sadece üretilen "*girdi geliştirme*" nin ortaya çıkarabileceği anlam odaklı bilgi girişiyle yapılan işlemlerin özelliklerinin kavranmasıyla öğrenilebilir.

Bazı araştırmacılar, dilbilgisinin yine hedef dilin dilbilgisi niteliğiyle öğreniminin de ayrıca iletişimsel girdi sağlamaya hizmet edebileceğine dikkat çekerler. Ancak dilbilgisinin bu nitelikte bir işlevi yüklenmesi için öğrencilerin kuralları özümsemesi gerektiğini de şart koşarlar. (Fotos & Ellis, 1991). Bu özellikler edinilerek

bir yabancı dilin iletişimsel kullanımının az olması, öğretim hedeflerinin eksik kalmasından kaynaklanan bir durumdur. Bu nedenle, örgün eğitim kurumlarında geliştirilen dilbilgisi yapılarının öğrenciler için daha anlamlı ve uygulanabilir yapılarak daha kolay içselleştirilebileceği kabul edilir. Dilbilgisi öğretiminin akıl, ruh ve dilbilim temelleriyle biçimlendirilmesini gerektiren bu görüşe göre dilbilgisi öğretimi şu iki temel özelliği taşıması gerekir:

1. *Dilbilgisi sistemin açık veya nedenlerini açıklayıcı bilgisi*: Hedef dilin alıştırmalar yoluyla dilbilgisi kuralları ve biçimleri hakkında bilinçli saklı ya da uygulamayla geliştirilmiş bilgiler edinilmelidir.

2. *Dilbilgisi bilinçaltı anlam odaklı sistem bilgisi*: Hedef dil sisteminin bilinçsizce anlam odaklı iletişim eylemleri yoluyla geliştirilmesine hizmet eden ve dili konuşmayı sağlayan bir yetenektir.

İletişimsel yöntem, yabancı dil edinimini öğrencilerin kendi sezgisel "*doğruluk*" yetilerinin gelişmesi için aşırı girdiye maruz kalmasıyla deneyim kazanmaları olarak görür. Buna karşın dilbilim araştırmacıları, yöntembilimcileri ve uygulayıcıları dilbilgisel yetkinlik için maksatlı öğretimin zorunlu olduğunu ifade ederler. (Brown, 1994).

Öğrencilerin bu ihtiyacı dilbilgisi formlarını edinmeleri için ayrıca bilinçlendirme faaliyetleri yapılması ve dilbilgisi kurallarına karşı farkındalık bilincinin oluşumuna destek verilmesi ve teşvik edilmesi gerekir.

Dil sistemleri son derece karmaşık bir düzlemde çok birleşenli işlerler. Dilbilgisi; sesbilim, kelimebilimi, sözdizimi, anlambilimi, iletişim ortamı gerçeklerine uygun dilsel üretim ve dili konuşan toplumun sosyokültürel yapısı gibi çok sayıda özelliklerin aynı anda görevleriyle bilinmesi gerekir. Tüm bu bileşenlerin birlikte çözümünde bilinçaltına egemen olan iyi bir dilbilgisi becerisinin gerekliliği tartışmasızdır. Ancak bir yabancı dilin, dilbilgisinin öğretiminde diller arasındaki, öğrenenler arasındaki farkların, öğrenme durumları, türleri ve ulaşmak istenen hedefe uygun bir öğretim yolunun belirlenmesi de öğretimin bir başka gereğidir.

3. Dilbilgisi-Çeviri Yöntemi ve Doğrudan Dil Öğretimi

Doğal yollardan dil öğrenmenin sağladığı iletişimsel doğruluk güvenine eşdeğer bir güvenin yabancı dilde de sağlanması gerekir. Bu güveni sağlamanın tek yolu, yabancı dilin dilbilgisini açık maksatlı öğretmektir. Nitelikli dilbilgisi bilmenin iletişimde özgüven sağlama gibi olumlu bir görevi vardır. Yani hedef dilin dilbilgisini çok iyi bilen öğrenci, hedef dili endişesiz ve yetkin bir biçimde kullanır. Dilin yapıları, sözlü iletişim ve yazılı metin çözümünüyle ilgili çalışmalarda kendisini rahat hisseder.

Geçmişe göre günümüzde artık dilbilgisinin iletişimi etkileme biçimi daha iyi biliniyor. Düzenli görevler yapan kurallardan oluşan temel bir niteliği olan dilbilgisi, kendi özgün yapısının daha iyi bilinmesiyle daha verimli öğretimini de mümkündür. Sözlü ya da yazılı iletişimde dilbilgisinin etkisiyle ilgili yapılan araştırma ve deneysel çalışmalar, öğrencilerin ihtiyaçlarına hizmet eden ve sözlü yapılan yazılı dil analizleri, konuşma ve dilin temel niteliği olan dilbilgisi kurallarının öğretiminin zorunlu olduğunu belirlemiştir. Pek çok farklı düzeylerde sınıf içi uygulama araştırma ve teknikler de, en iyi dilsel yeterliliğin dilbilgisi öğretimi içeren yaklaşımlar olduğu da belirlenmiştir. (Biber, 1988).

Dil yapılarının içeriksel ve yapısal kullanımı birlikte incelenerek yapıyla anlam arasındaki bağlantıları dilbilgisi analizleriyle belirlenir. Analizler, konuşma veya yazılı metinlerin içinde çeşitli etkileşimsel anlamların nasıl ifade edildiğine ışık tutar. Dilbilgisi analizleri, yazılı ve sözlü ifadelerin dilbilgisi yapılarını öğretme ve öğrenmede pratik bir yol da sağlar. Öğrenciler, iletişim bağlamlarıyla dilbilgisi arasındaki etkileşimin nasıl olduğunu, anlam ile söylem arasındaki ilişkiyi sosyolinguistik özelliklerine bağlı kalarak, anadil yapılarıyla karşılaştırdıklarında değişim nasıl olduğunu fark ederler. Ancak sözlü ve yazılı dil incelemesi yapılabilmesi ve anlaşılır olması için dilbilgisinin, öğrencilerin dilsel düzenliliklerle ilgili iç görü elde etmiş olmaları gerekir.

Dilbilgisel yapıların açıklanmasıyla yabancı dilin, dilbilgisinin öğretimi, dilin genel yapısı hakkında öğrenciyi bilgilendirir. Dilbilgisi analizleri çoğu zaman iletişim etkinliklerinde kullanılacak yapıların oluşumunda kilit rol oynar. Örneğin yancümlelerin öğretimi, anlamlarına uygun kullanımını, niteliklerini, türleriyle ilgili bilgileri öğrenciler, öğretmenler ve ders aracı yazarları için bir ölçü oluşturabilir. Analiz anlaşmaları öğretmenler, öğretim programları ve ders kitabı yazarları için eğitimin odaklarını belirlemeye yardımcı olabilir.

Deneysel araştırmalar, doğal yollarla öğrenilen anadil ile dilbilgisi yoluyla öğrenilen bir yabancı dilin, farklı mantık sistemiyle kullanıldığını belirlemiştir. Bunun için anadilleri farklı olanlar, yabancı bir dili öğrenirken, dilbilgisi gelişimi de farklı olur. Bir yabancı dili öğrenenler, farklı yaşlarda olursa yabancı dilin dilbilgisini öğrenmeleri de farklılık gösterir. Aynı şekilde farklı müktesebatlı yabancı dil öğrencilerinin öğrenimi

de farklı olur. Bir dili öğrenenler doğal olarak meydana gelen dilbilgisiyle ilgili düşünceleri farklı şekillerde ortaya koydukları ve farklı ortamlarda dilin kullanımına tahsis ettiklerini belirlemiştir. Bunun için uygulamalı dilbilim, öğretim araçlarının etkinliğini arttırmak için bulguların zenginliğine göre öğretmen ve yöntembilimcilere teknik bir ortam oluşturmaya çalışır. (Ellis & Fotos, 1991).

4. Yabancı Dil Öğretiminde Dilbilgisinin Yeri

Dilbilgisi öğretim ve öğrenimi, öğrencinin hedef dilin sözdizimsel sistemini içselleştirerek yetkinlikte ve doğrulukta gelişmesini kolaylaştıracak akıcılık gelişimiyle başlamalıdır. İletişimsel ve etkileşimsel etkinlikler yoluyla öğrencilerin öğrendikleri biçim üzerine kesin dilbilgisi kurallarının yerleştirilmesi gerekir. Öğretimle ilgili müfredat, kitaplar ve görev plânları gibi araçların tümü sağlıklı dilbilgisi kurallarını güçlü bir biçimde temsil edilebilecek biçimde düzenlenmelidir. Sınıf etkinliklerinin etrafında odaklandığı faaliyetlerin tümü etkili dilbilgisel kullanıma hizmet edecek nitelikte düzenlenmelidir. Bunlar; öğretmen ile öğrenci, öğrenci ile görev arasındaki dilbilgisel yoğun öğretim maksadıyla etkileşimsel olarak birbirini desteklemesi gerekir.

Öğretmenler, dilbilgisi öğretimini ilgi çekici faaliyetlerle öğrencinin şahsıyla kişiselleştirir, başarı odaklı faaliyetlerle katılımcı öğrenmeyle dilbilgisi yeteneklerini geliştirebilirler. Aslında katılımcı dilbilgisi öğrenimi için kesin bağlı kalınması gereken özel öğretim yöntemlerinden daha çok her fırsatta maksada uygun hale getirilerek değerlendirilmesi daha etkili olur. Dilbilgisi öğretimine bu işlevleri kazandırma öğretmenler, öğretmen eğiticileri, yöntembilimciler için en sıkıntılı konulardan biridir.

Bir yandan yabancı dil öğretiminde dilbilgisi öğretimine karşı şiddetli sakındırmaya karşı, İngilizce uzman dil eğitiminin dünya çapında en önemli dayanaklarından birinin hala dilbilgisi olması, dilbilgisine karşı olumsuz tutumların yeniden gözden geçirilmesini gerektirmektedir. Öyle ki; İngilizceyi yabancı dil olarak öğreten önde gelen tüm kurumların öğretim kitapları ve yayın listelerinde dilbilgisi kitapları en başta gelmekte ve en çok satan kitaplar arasında yer almaya devam etmektedir.

Dilbilgisi-Çeviri yöntemi, tüm aleyhte tutumlara rağmen hala pek çok ülkede yabancı dil öğretim yöntemi olarak kullanılmakta, hatta yabancı dil öğretiminin çekirdeğini oluşturmaktadır. Bugün gelinen noktada, dilbilgisi ve çeviri çalışmaları olmaksızın yabancı dil öğretim uygulamalarının başarısız olacağı açıktır. Bu zorunluluktan dolayı dilbilgisine en karşı yöntemlerde dahi dilbilgisi öğretimiyle ilgili yeniden bir yumuşama başlamıştır.

5. Dilbilgisi-Çeviri Öğretiminin Zamanlaması

Geleneksel yaklaşımlar dilbilgisi öğretiminin, dil öğretimin ilk başlangıç aşamasında yapılması gerektiği yönündedir. Ancak bu uygulama öğrenme alışkanlığı oluşumuyla ilgili davranışçı öğrenme kuramı kaynaklı olduğu için eleştirilmiştir. Dilbilgisi dilsel yeteneklerle iç içe yoğunlaşmış bir biçimde öğretilmelidir. Öğretimin başından itibaren aşamalı ve dilbilgisi kuralları tam öğretilirse, öğrenciler daha sonra yanlışları unutmaya, doğrularını öğrenmek zorunda kalarak emek ve zaman harcamazlar. Bu yol, yabancı dil edinim teorileri tarafından desteklenmesi de dilsel "*hata, günah gibi sirayet edicidir, her ne pahasına olursa onun sinmesinden kaçınılmalıdır.*" (Brooks, 1960).

Günümüz yabancı dil eğitiminde yaygın karşılaşılan hatalar, dil öğrenim süreçlerinin hem doğal hem de kaçınılmaz bir sonucu olarak kabul edildiğinden önemsenmez. Bunun için artık dilsel hataları önleme maksatlı dilbilgisi öğretiminin teorik bir dayanağı da kalmamıştır. Ancak yabancı dil öğretiminde hataların aşırı toleransla karşılanması, alışkanlık oluşmasına sebep olmaktadır. Bir dili anadil olarak öğrenen ve bilinçaltında dilin doğruluk sistemi olanların dahi zaman zaman dilsel hatalarını doğrulama aracı olarak kullandıkları dilbilgisinin, bu niteliklerden yoksun ve yabancı dil olarak öğrendiği için her an doğrulama düzeneğine sahip biri için gereksiz görmek zaten pek doğru olamaz. Bunun için dilbilgisiyle ilgili tartışmalar, gereksizliğinden daha çok öğretim biçimi ve zamanlamasıyla ilgilidir.

6. Görev Odaklı Dilbilgisi-Çeviri Öğretimi

Dilbilgisi-Çeviri yöntemi, öğrencilere yapısal olarak dili doğru kullanma yeteneği kazandırmasına rağmen, genellikle gerçek iletişimde kullanma yeteneği eksik öğrenciler yetiştirmekle eleştirilir. Hedef dilin dilbilgisi kurallarını, kelime ve diğer bilgilerin tekrar ve ezberlenmesiyle öğrenimi, konuşma, okuma ve yazmada en küçük bir hatanın dahi hemen düzeltilmesi gibi yapısal öğretim yaklaşımları belirgin özelliklerdir. Bu

özellikleri de eleştirilen Dilbilgisi-Çeviri, dil öğretiminde son yıllarda tamamen başarısız işlemi görmesine neden olmuştur.

Ancak dilbilgisi odaklı öğretimin araştırma bulgularıyla yabancı dil öğretiminde dilbilgisinin gerekliliği açıkça ispatlanmış ve dil öğretiminde; "*Sunma, Uygulama ve Üretim*" (*Presentation, Practice and Production, PPP*) yaklaşımının temelini oluşturan teori geçerliliğini yitirmiştir. Belirli bir biçim üzerinde aşırı odaklanmanın neden olduğu öğrenme ve otomatikleşme, yani öğrencilerin öğretilen şeyi sırayla öğretildiği için öğrendikleriyle ilgili inanç artık dilbilim ve psikoloji için çok güvenilir değildir." (Hinkel & Fotos, 2002).

Dilbilgisel bilgilerin zayıf kaldığı uygulamaların güçlendirilmesi için Asya ülkeleri devlet okullarında geçerli eğitim, öğretim yöntembilim türünü belirleme ve gelişimini sağlama maksatlı yapılan girişimler, dil öğretiminin bir birleşimi olarak dil incelemelerini şu esaslara dayandırılması gerektiğini ortaya koymuştur:

1. *Dilsel Yapılar*: Fonetik, diksiyon, yapıbilim, biçimbilim, sözdizimi, anlambilim gibi dili oluşturan tüm yapısal birimlerin ihtiyaçlar ölçüsünde bilinmesi gerekir.

2. *Durumsal Müktesebatlar*: Bir dil birimini çevreleyen, ondan önce veya sonra gelen, birçok durumda söz konusu birimi etkileyen, anlamını, değerini belirleyen birim veya birimler bütünüdür kavranması gerekir. Bir sözün gelişi, sözün önü arkası, bağlamı, olaylar, durumlar, ilişkiler örgüsüyle bağlantısı, kısaca her yapının hem görüntüsel, hem de anlamsal bir bütünlüğü vardır ve bunun sağlanması dil öğretiminin ayrılmaz bir parçasıdır.

3. *İletişimsel Uygulamalar*: Dil öğretimi, iletişimle bütünleşen bir yapıda anlamlı olur. İletişim, dilin yapısal ve anlamsal öğelerinin ötesinde nitelikler taşır. Sözün nerede söylendiği, kim tarafından söylendiği, ne zaman, ne biçimde, neden, nasıl jest mimik ve vücut dili kullanılarak söylendiği de önemlidir. Zaten "*iletişimsel işlev*" ya da dilin temel "*hedefi*" de budur.

Yabancı dil öğretiminde dilbilgisine odaklanma, öğrenimin şu farklı basamaklı öğrenme süreci içinde olmasını gerektirir:

1. *Girdi*: Dilsel üretime esas oluşturacak bilgi, dil kullanımını gerçekleştirmeye yardımcı olan güç ve araçların birleşimi, iletişim hazırlıklarıdır.

2. *İdrak*: Edinilmiş bilgileri öğrencinin kendi öz malı durumuna getirmesi, özümsemesi ve kendi üslubuna benzer bir hala getirmesidir.

3. *Edinim*: Öğrencinin edinilen bilgileri kendi mülkü haline getirdikten sonra dilediği gibi üzerinde tasarruf yaparak kullanmasıdır.

4. *Erişim*: Edinilen bilgileri her zaman hakkıyla kullanıma açma yeteneğini kazanma, gerektiğinde bilgilere kolayca ulaşma, anadil ile hedef dil arasında kolayca bilgi ve kullanım geçişleri yapabilme becerisini kazanmaktır.

5. *Çıktı*: Bu basamağa kadar yapılan işlemlerden elde edilen ürün, dilsel üretim maksatlı ortaya çıkan iletişimsel sonuçlardır.

Yabancı dilin edinim ve kullanım süreci olan bu beş işlemin omurgasını dilbilgisi oluşturur. Bunun için hedef dilin öğretiminde, biçimin öğretimine odaklanan bir yöntemin izlenmesi gerekir. Bu ilkeler, aynı zamanda genel anlamda dilsel iletişim öğretiminin de parçaları sayılır.

Öğrenci, öğrenimin her işleminde dilbilgisinden mutlaka yararlanır. Yapısal işlemler için uygun kelime seçimi, morfoloji bilgisine, cümle dizimi işlemleri için sözdizimi bilgisine gerek vardır. Doğru yapı, anlamlı anlatımlı iletişim ancak yeterli dilbilgisi bilgisiyle başarılabilir olduğundan öğretimi de kaçınılmazdır.

Sonuç

Dilbilgisi-Çeviri her zaman iletişim görevinin ayrılmaz bir parçasıdır ve ondan soyutlanan anlamlı bir iletişim etkinliğinin olması mümkün değildir. Dilbilgisi-Çevirinin yabancı dil öğretiminde odak bir görevi vardır ve yabancı dil öğretiminin bu çerçevede biçimlenmesi zorunludur. Vazgeçilemez niteliği sebebiyle determinist dilbilgisi, yüzyıllardır yabancı dil öğretiminde kullanılmış ve kullanımı devam etmektedir.

Geleneksel dilbilgisi dilin; daha soyut mükemmel bir sistem olması için daha çok, her dilin kendi eski yazılı metinlerinden kuralların süzülmesi ve dilin temel birimi özelliğini taşıyan cümlenin çözümlenerek insan davranışlarına odak şeklinde sistemleşmesiyle oluşan kurallar dizisidir. Bu sistemin öğretilmesiyle ilgili problemler, onun yok sayılmasıyla çözülememiş bilâkis artmıştır. Öyleyse çözüm dilbilgisinin programlarda nasıl yer alıp öğretileceğinin belirlenmesindedir. Hacı Mehmet Zihni Efendinin: "*Sözde dilbilgisi, yemekte tuz gibidir*" (Efendi, 1991), ölçüsüyle dilbilgisi öğretilirse ne yokluğu ne de varlığı problem olur. Dilbilgisi öğretimine karşı çıkma yerine bu ölçülü yaklaşım problemin çözümüne önemli katkılar sağlayacağına inanıyoruz.

References

- Biber, D. (1998). *Variation across speech and writing*. Cambridge, UK; Cambridge University Press.
- Brooks, B. (1960). *Language and language learning*. New York: Harcourt Brace and World.
- Brown, H. D. (1994). *Teaching by principles: An interactive approach to language pedagogy*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Efendi, M. Z. (1991). *el-Müşezzeb fî sarfî ve nahvî lisâni'l-'Arab*, İstanbul, Marifet Yayınları.
- Herron, C. (1976). An investigation of the effectiveness of using an Advance Organizer in the foreign language classroom. *Modern Language Journal*, 78. 190–198.
- Hinkel, Eli; Fotos, Sandra, (2002) *New Perspectives On Grammar Teaching in Second Language Classrooms* ESL and Applied Linguistics Professional Series, Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Howatt, A. (1984). *A history of English language teaching*. Oxford: Oxford University Press.
- Krashen, S., & Terrell, T. (1983). *The natural approach: Language acquisition in the classroom*. New York: Pergamon.